

Přišli k nám z pravěku?

Africký postrach kongamoto údajně vypadá jako obří netopýr a troufne si i na člověka. Podle vědců měl ale vymřít před desítkami milionů let

Mgr. Vladimír Socha
autor je paleontolog

Existuje skutečně yetti? A co lochneska nebo mokele mbembe? Mohou se v neprostupných středoafričských lesích ukrývat velcí plazi podobní dinosaurům? Tím vším se zabývá kryptozoologie – vědní obor, o kterém většina biologů nechce ani slyšet

Zakladatel kryptozoologie
Bernard Heuvelmans
(1916–2001)

Otcem kryptozoologie je francouzsko-belgický vědec, průzkumník a spisovatel **Bernard Heuvelmans** (1916–2001). Již roku 1948 publikoval jeho skotský kolega **Ivan T. Sanderson** (1911–1973) článek *Mohli by tu být dinosaurů*, kde jako první přichází s vážně míněným tvrzením, že v odlehlých koutech planety mohou dosud přežívat dinosaurů. Heuvelmans poté jeho myšlenky rozvedl a stal se prakticky zakladatelem nového odvětví biologie – kryptozoologie. Jeho nejvlivnějším dílem byla kniha *Na stopě neznámých zvířat*, která vyšla ve francouzštině roku 1955. „**Mořští hadi**“, „**ledoví muži**“ a další **kryptidi** (dosud neodhalené tvorové) vděčí za svou popularitu právě Heuvelman-

sovi. Díky němu se kryptozoologie dostala do povědomí širší veřejnosti.

Heuvelmans požadoval, aby nový vědní obor pracoval přísně vědeckými metodami, na druhou stranu však zohledňoval i laická svědectví o existenci neznámých organismů. Právě závislost na nejistých svědectvích je důvodem, pro který je kryptozoologie u klasických přírodovědců v nemilosti. **V současnosti je považována za pseudovědu, nebo dokonce karikaturu skutečné vědecké disciplíny.** I přes četné úspěchy v objevování nových živočišných druhů (například asijský kopytník saola v roce 1992) si tak kryptozoologie na svoji rehabilitaci bude muset ještě počkat. Zatím je alespoň fascinujícím doplňkem akceptovaných biologických oborů a zdrojem nikdy nevysychajícího úžasu nad

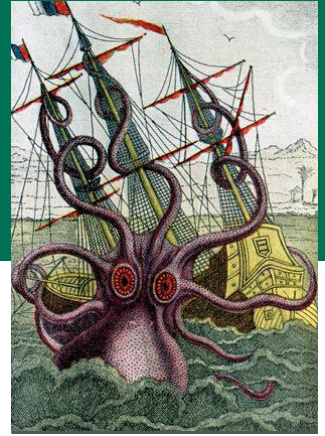
tajemstvími přírody. Stojí za zmínku, že mezi českými autory se problematice kryptozoologie dlouhodobě věnuje například Jaroslav Mareš.

Dinosauři v 20. století

Mezi nejzajímavější příklady kryptidů patří nepochybně tvorové domněle reprezentující přežívající pravěká zvířata. Na prvním místě se samozřejmě jedná o dinosaury, kteří vyhynuli asi před 65,5 miliony let (s výjimkou ptáků). Již od 18. století přicházejí z tropických oblastí Afriky a Jižní Ameriky svědectví o podivných tvorech, podobných „předpotopním příšerám“. **Například mokele mbembe z rovníkové Afriky má být živočich podobný sauropodním dinosaurům – s malou hlavou na velmi dlouhém štíhlém krku.** Většina zoologů je však přesvědčena, že svědčí ve skutečnosti viděli slony, brodící se jezerem se zdviženým chobotem. Legendárního tvora mokele

Přízrak z hlubin

Na základě vyprávění námořníků z dávných i novějších dob vznikla legenda o existenci neuvěřitelně velkých a inteligentních chobotnic, schopných převrátit velkou loď. Prý jsou veliké až 60 metrů. A skutečnost? Největší oficiálně změřená chobotnice druhu *Enteroctopus dofleini* měla na délku „pouhých“ 6,1 metrů.

Létající monstra

Také létající příbuzní dinosaurů – ptakoještěři – se údajně vznášejí nad planetou Zemí dodnes, ačkoli podle učebnic vyhynuli na konci druhohor již před desítkami milionů let. Lidé je prý pozorovali jak v odlehlých koutech Země (jako jsou pralesy rovníkové Afriky nebo planiny pouště Namib), tak v obydlených místech Spojených států amerických a Evropy. Kuriózní svědectví pochází z americké Alabamy, kde podnapilý řidič

obří varany v Indonésii, šavlozubé tygry v Indii nebo třeba velké vačnatce diprotodonty v Austrálii.

Obří z hlubin

Dalšími známými kryptidy jsou mořští netvoři, mající obvykle podobu obřích hlavonožců (chobotnic a olihní), gigantických žraloků a mořských hadů. Do posledně jmenované skupiny patří velcí tvorové podlouhlého tvaru těla, jejichž pozorování se datuje již do starověku.

Kryptozoolog Bruce Champagne zaznamenal přes 1 200 svědectví těchto legendárních mořských příšer, většinou však šlo o špatně pochopené setkání s kytovci nebo zvláštními rybami hlístouny (čeleď Regalecidae), které mohou dosahovat délky až 17 metrů. Přesto se objevují názory, že ve skutečnosti by mořští hadi mohli být přežívající druhohorní plazi – ještěrovití mosasauři, delfinovití ryboještěři (ichtyosauři) nebo dlouhokrčí plesiosauři. Mezi posledně jmenované je často řazena také proslulá lochnesská příšera. I v tomto případě však opět platí dříve řečené – stejně jako dinosaury nemohli velcí druhohorní obyvatelé moří přežít nepozorovaně až do současnosti. **K přežití by totiž potřebovali stálou,**

” Přežili snad zástupci dinosaurů, kteří měli vyhynout už před miliony let?

mbembe údajně několikrát spatřili účastníci průzkumných expedic, přesvědčivý důkaz o jeho existenci ale nepřinesli.

Za další možné dosud žijící dinosaury bývá označován jiný africký tvor zvaný emelantuka, fantasy přirovnávaný k přežívajícím rohatým dinosaurům (ceratopsidům), nebo jihoamerický netvor Stoa, kterého kryptozoologové považují za velkého dravého (teropodního) dinosaura. Očitá svědectví tyto tvory podobné plazům popisují jako velké a nesmírně silné. **Pravděpodobnost přežití neptačích dinosaurů až do současnosti je ovšem mizivě malá** a existence této skupiny domnělých kryptidů je tak velmi pochybná.

vysvětloval svoji dopravní nehodu šokem z pozorování ptakoještěra kroužícího nad jeho autem.

Celebritou mezi pterosauřími kryptidy je však africký postrach kongamato. Podle konžských domorodců jde o tvora s kožnatými, dvoumetrovými netopýřími křídly, který se nerozpakuje napadnout i člověka. Stejně jako v případě mokele mbembe však ani kongamato nebyl přes četná prohlášení o jeho pozorování nikdy kvalitně vyfotografován nebo nafilmován.

Mluvíme-li o údajně přežívajících pravěkých tvorech, musíme alespoň zmínit také domnělé mamuty na Sibiři,

Dinosaur s malou hlavou na dlouhém štíhlém krku děsí domorodce rovníkové Afriky. Podle zoologů však nejspíš viděli plujícího slona se zdviženým chobotem

víte, že?

ZÁHADA Z PODZEMÍ

Také v roce 2012 byl už údajně spatřen nový živočich. Tentokrát se jedná o prapodivného křížence psa a divokého prasete, který obchází Severní Namibii a děsí místní obyvatele. Podle nich jde o zplodence černé magie, podle kryptozoologů snad o ojedinělý exemplář hrabáče, tedy zemního prasete **100+1**

poměrně početnou populaci, která by modernímu výzkumu moří sotva zůstala utajena.

Také k vysvětlení pozorování obřího žraloka sahají kryptozoologové do pravěku – tentokrát je jejich favoritem obří příbuzný žraloka lidožravého *Carcharodon megalodon*. Tento třetihorní obr mohl dosahovat délky až 18 metrů a vážit přes 50 tun, jen jeho čelisti přitom měly rozpětí 1,8 metru! Nálezy obřích zubů tohoto žraloka, vypadajících jako poměrně mladé a ještě ne zcela zkamenělé (subfosilní), by však skutečně mohly nasvědčovat existenci těchto obřích paryb ještě po skončení poslední doby ledové.

Obří hlavonožci skutečně existují. **Krakatice obrovská (*Architeuthis dux*) je jedním z největších bezobratlých živočichů: i s nataženými chapadly může měřit na délku přes 13 metrů.** Ještě o metr delší je kalmar Hamiltonův (*Mesonychoteuthis hamiltoni*), který je s hmotností až 495 kg zřejmě největším známým měkkýšem. Kryptozoologové však uvádějí nesrovnatelně větší rozměry možných současných zástupců – průběžně se objevují zprávy o gigantických jedincích, dosahujících délky přes 20 metrů.

Yeti a lekaví trpasličí

Pomineme-li zmíněnou skotskou loch-nesku, patří titul **nejpopulárnějších**

Gévaudanská bestie

Nejagresivnějším zvířetem, jehož záhada nebyla dosud odhalena, je takzvaná Gévaudanská bestie, která řádila v letech 1764 až 1767 na jihu Francie. Zvíře zde údajně připravilo o život na dvě stě lidí. Podle nadšenců z řad kryptozoologie šlo možná o poslední pozůstatek dravých Mesonychidů, tedy vyhynulých příbuzných dnešních sudokopytníků. Dobová svědectví nicméně hovoří spíše o vzteklém kříženci vlka a psa.

Okapi, příbuzná žirafy, se stala symbolem kryptozoologie a důkazem, že ještě ve 20. století je možné objevit tak velkého neznámého tvora

kryptidů velkým primátům, jako jsou himálajský yeti, severoamerický bigfoot (či seskvec) nebo indonéský orang pendek. Je téměř jisté, že pozorování těchto chlupatých, člověku podobných bytostí můžeme připsat

Indie a Vietnamu. Dosahoval hmotnosti přes půl tuny a obýval nejspíše bambusové porosty. Je však velmi nepravděpodobné, že by se mohl dožít současnosti, přinejmenším v dostatečně početné populaci.

” Yeti by mohl být potomkem dávného obřího primáta gigantopitéka

na vrub jiným zvířatům nebo zrakovým klamům. Nechybí ovšem ani zajímavější vysvětlení, i když velmi nepravděpodobné: Yeti by mohl být přežívajícím potomkem největšího primáta v dějinách planety, obřího gigantopitéka (*Gigantopithecus blacki*). Tento asi tři metry vysoký obr žil v období pleistocénu na území dnešní Číny,

Orang pendek je údajně malým, dvounohým primátem o výšce kolem 90 cm, vyskytujícím se v pralesích ostrova Sumatra. Již po staletí vyprávějí místní domorodci i nizozemští námořníci o těchto malých bytostech, velmi lekavých a stranících se lidí. V minulém desetiletí objevili britští vědci také domnělé stopy tohoto záhadného stvoření, které údajně nepatří žádnému dosud známému primátovi. Největším překvapením v příběhu o orang pendekovi byl však paleontologický objev zkamenělin trpasličího člověka druhu *Homo floresiensis* v roce 2003. **Na ostrově Flores žil ještě v době asi před 13 tisíci lety a byl tak posledním zástupcem hominidů s výjimkou moderního člověka.** Je snad možné, že jeho stejně malí potomci přežili dodnes? I na tuto hádanku se snaží odpovědět kryptozoologie, opovrhovaná věda opředená lákavým tajemstvím. **100+1**